

A NŐK VISSZASZORÍTÁSA A KENYÉRKERESŐ PÁLYÁKRÓL

A MIÓTA az általános szociális feszültséget okozó munkanélküliségnek kérdése a napi sajtót és a közvéleményt is erősen foglalkoztatja, mind gyakrabban hangzik fel az a kívánság, hogy a nők kereső munkája általában tiltassék el, vagy legalább a többszörös késpénzjövedelem és a kereseti lehetőségek célszerűbb elosztása szempontjából — egészségügyi és szociálpolitikai eszközökkel korlátozassék. Bár a nőknek a kenyérkereső pályákról való kiszorítása ellenkezik a munkaszabadság elvével és bár a nők már a kapitalizmus előtti időkben is mindig részt vettek a termelésben és fontos szerepet játszottak a gazdasági életben, a mai nyomasztó helyzetben mégsem lehet a limine jogosulatlanok tartani és figyelmen kívül hagyni a női verseny kérdésnek lélektanilag érthető felvetését.

De egyáltalában igaz-e, hogy a női kereső munka térhódításának a következménye-e a férfi munkaerőknek fokozódó munkakinálata? Tényleg kiszorították-e a nők a férfiakat bizonyos pályákról, mint ezt félszázad óta olyan gyakran hallottuk, avagy Werner Sombartnak van igaza, hogy ellenkezőleg, a férfiak nyomultak be a női munkaterületekre, mint pl. a gyári termeléssel a szövőiparba, amely azelőtt kizárólagosan női foglalkozás volt.

A statisztikai adatokból kétségkívül megállapítható, hogy a társadalomgazdasági viszonyoknak radikális megváltozása már a XX. század elejétől kezdődően — a női kereső munka terjedelmét úgy a mezőgazdaságban, mint az iparban és a szellemi munkák terén egyaránt jelentékeny mérvben megnövelte. Nálunk pl. 1910-ben a női lakosságnak csak 19,8%-a folytatott kereső foglalkozást és 1920-ban ez az arány már 27,5%-ra emelkedett. Az emelkedés 1910—1920 között országos viszonylatban az őstermelésben 9,9, az iparban és kereskedelemben 16,9, a közszolgálatban és szabad foglalkozásokban 9,8, a napszámosoknál 18,3, az egyéb foglalkozásoknál pedig 11,1 százalékos volt. A Gyáriparosok Országos Szövetségének adatai szerint 1922—1926-ig csupán a gyáriparban dolgozó nők száma 14,3%-kal emelkedett. A fonó-szövő iparban ugyanezen idő alatt 88,2%-os volt a női munkások számának emelkedése; számuk 12.297-ről 32.146-ra emelkedett. Hasonlóan növekedett a nők száma a vegyészeti, a papiros-, a szállodai- és vendéglős-, a sokszorosító és műiparban, bár az ipari kereső női munka főleg a tradicionális két női iparban: a fonó-szövő és a ruházati iparban talál elhelyezkedést (60—80%-ban). A székesfővárosi statisztikai hivatal által 1929. évi december hó 15-én végrehajtott nagyméretű munkastatisztikai adatfelvétel szerint a Budapesten

adatot szolgáltató 102.566 munkás közül 29,9% volt nómunkás (29.754), de a női keresők számának az iparban és a kereskedelemben való emelkedését tanúsítják a munkásbiztosító pénztárak adatai is. Az összes magyarországi pénztáraknál 1921-ben 170.206, 1927-ben pedig 317.168 nő volt biztosítva. Az emelkedés tehát 1921—1927-ig 86,3%. Az összes biztosítottaknak 1929-ben 36,4%-a nő volt, 1930-ban pedig már ez az arányszám 38,8%-ra emelkedett.

Az összes női keresőknek nálunk 1910-ben 18,7%-át a házi cselédek tették ki, de 1920-ban ez az arányszám már csak 12,9% volt. A középosztály elszegényedésének következtében feleslegessé vált háztartási alkalmazottak új elhelyezkedést kerestek és vagy visszamentek az östermelésbe, vagy gyári munkásnak. Ennek megfelelőleg emelkedett az ipari női keresők százalékos aránya 1910—1920 között az összes női keresőkhöz viszonyítva 11,7%-ról 13,1%-ra, a kereskedelemben 27,8—427,0%-ra. A női munka terén hasonló átorientálódás észlelhető az egész világon, de a háztartási alkalmazottakon kívül a mezőgazdasági női keresők csökkenése is kifejezett.

A fenti 1910—1920-ra vonatkozó adatok azonban korántsem adják a hű képét a való helyzetnek, mert 1920—1930 között igen hatalmas változásnak kellett végbemenni a népesség foglalkozási viszonyaiban. Erre vonatkozólag országos viszonylatban biztos támpontot csak az 1930. évi népszámlálás eredményeinek közzétevése után kaphatunk, ellenben a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal 1925. évi népszámlálási felvételéből már világosan kivehető, hogy annak dacára, hogy ma jobban a szemünkbe tűnik a nőknek a gazdasági életben való részvétele, a női kereső munka újabb térhódításairól csak bizonyos iparágakban beszélhetünk, sőt számszerű emelkedés dacára Budapesten máris világosan meg lehet állapítani az ipari kereső nők viszonylagos háttérbe szorulását. A székesfővárosban 100 férfi iparosra 1910-ben 80, 1920-ban már csak 71,9 és 1925-ben csak 517 női iparos esett. De amíg a lakosság szaporodása 1920—1925-ig mindössze 3,4%-os emelkedést mutat, az iparosok száma ugyanezen időben 56%-kal növekedett. Ebben azonban a férfi iparosok sokkal erősebben vannak képviselve, mint a nők. A női iparosok száma 1920-tól 1925-ig csak 27,2%-kal szaporodott: 17.028-ról 21.667-re.

Ugyanerre az eredményre jutunk, ha azt vizsgáljuk, hogy Budapesten az összlakosságnak, illetve a férfi- és női népességnek hány %-a volt iparos a statisztikai felvételek éveiben.

	1890	1900	1910	1920	1925
Férfi	4·8	5·1	4·7	5·5	9·5
Nő	3·8	3·8	3·5	3·4	4·1
Összesen	4·3	4·4	4·1	4·4	6·6

Vagyis az iparosoknak az össznépeességben való aránya 1890—1920 között nagyban változatlan volt, 1920—1925 között azonban csaknem 50%-kal emelkedett. Tárgyunk szempontjából azonban az a fontos, hogy amíg ezen belül a férfiak aránya állandó növekedést mutat, a női iparosok százalékaránya állandóan csökken. A nőknél 1925-ben mutatkozó növekedés eltérpül a férfi iparosok százalék-

arányának hatalmas növekedése mellett és szintén arra látszik utalni, hogy a nők az iparosok közt fokozatosan tért vesztenek és az önálló iparüzés teréről lassanként bizonyos ipari foglalkozásokba fognak szorulni. Ugyanerre a tanulságra mutat a női iparosság arányának indexszámok útján való vizsgálata is. Ha az iparosságnak az összlakossághoz való viszonyát Budapesten 1890-ben 100-nak vesszük, akkor az indexszámok a következőképpen alakulnak:

AZ IPAROSSÁG ARÁNYA AZ ÖSSZLAKOSSÁGBAN

	1890	1900	1910	1920	1925
Férfi.....	100'0	106'3	97'9	114'6	197'9
Nő	100'0	100'0	92'1	89'5	107'9
	100'0	102'3	95'3	102'3	153'5

Némileg más a nők helyzete a szellemi foglalkozásokban, ahol viszonylagosan csak későn, jóformán csak a világháború után tűntek fel tömegesen.

Kétségtelen, hogy a nőknek a szellemi foglalkozási ágakban, az akadémikus pályákon, a művészetekben és a szellemi foglalkozásnak minősíthető irodai munkában, a műiparokban való térhódítása ma is erőteljesen halad előre és a polgári osztály leányainak a szabad foglalkozásokban és a közszolgálatban való tömeges megjelölése a világháború után a megindult társadalmi átalakulásnak egyik legpregnánsabb tünete. Budapesten pl. a szabad foglalkozásokban és közszolgálatban alkalmazott nők száma 1910—1925-ig 11.345-ről 28.436-ra emelkedett (148%-os emelkedés). A nőknek a szellemi munkapiacra való térhódítása szociális szempontból azért is különösen figyelemreméltó, mert a szellemi női keresők között feltűnően emelkedett a fiatalkorú női keresők száma. Annyira, hogy egyes foglalkozások korszerűtlen tagozódása az utolsó tíz esztendőben teljesen megváltozott.

Szembeeszkő a kereső nők számának emelkedése a tanügyi pályán. Országos viszonylatban pl. 1881 /2-ban az elemi iskolai tanítónők csupán 9,78%-át tették ki az összes elemi iskolai tanítóknak, míg 1927/28-ban már 41,88%-át.

Nem csökkent a nőknek az akadémikus pályákra való özönlése az utóbbi években sem, annak ellenére, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak a szellemi munkásokról 1928-ban folytatott adatgyűjtése az értelmiségi munkanélküliek között a nőknek az arányát már a felvételtkor 32%-nak találta. Csak a tanítónőképző intézetekben 4.660 nő iratkozott be az 1928/29. iskolai esztendőben és a nők aránya úgy az összes egyetemi fakultásokon, mint a Képzőművészeti Főiskolán, a polgári iskolai tanárképzőkben az utóbbi években jelentékenyen emelkedett. Ez utóbbiakban 70% a nők aránya a férfi hallgatókhoz képest, de az összes egyetemek bölcsészettani fakultásain is a hallgatók 50%-a volt nő az 1930/31. évben.

De ha az iparosokhoz hasonlóan a közszolgálatok és szabad foglalkozások férfi és női keresői számának alakulását vesszük vizsgálat alá Budapesten, itt is azt találjuk, hogy a szóbanforgó foglalkozásokban a férfiak százalékarányának emelkedése messze felülhaladja a nőkéét.

A közszolgálatok és szabad foglalkozásokban való kereső munka Budapesten legnagyobb emelkedést 1890—1900 közt mutat (71.8% 1900 óta általában csökkenő az irányzata. Az emelkedésben férfiak és nők nem egyformán vesznek részt: a férfiak részvétele 1890—1900 közt a legnagyobb (68.5%), azután csökken (32.7%, 23.7%), de 1920—1925 közt ismét erősebb fellendülést mutat. A női keresők emelkedése 1890—1900 és 1910—1920 közt a legnagyobb. Az utóbbi periódusban valószínűleg a háborús szükség következtében, óriási — 104%-os, azonban 1920—1925 közt már hirtelen esést mutat, amely a legalacsonyabb számot (21.6%) eredményezi az egész vizsgált periódusban. Összehasonlítva a szóbanforgó foglalkozások keresőinek szaporodását az összlakosság számának szaporodásával, azt látjuk, hogy ezek szaporodása az összlakosság szaporodását messze felülmúlja. De ha azt vizsgáljuk megint, hogy az összlakosságnak hány százalékát képezték az egyes népszámlálási években a közszolgálatok és szabad. pályák férfi és női keresői, akkor ismét csak azt kell megállapítanunk, hogy bár a szóbanforgó foglalkozások keresőinek száma óriási módon megnövekedett, de a nők százalékos emelkedése messze mögötte marad itt is a férfiaknál mutatkozó százalékarányemelkedésnek.

	1890	1900	1910	1920	1925
Férfi.....	6,1	7,2	7,8	9,3	13,2
NŐ	1,5	1,9	2,6	4,7	5,4
összesen.....	3,7	4,4	5,1	6,8	9,0

Ha pedig a női kereskedők számában megnyilvánuló változást keressük, azt látjuk, hogy a női kereskedők százalékaránya az összlakossághoz viszonyítva 1925-ben alacsonyabb volt (0.7%) Budapesten, mint 1890-ben (0.9%). Némi emelkedés mutatkozik ugyan 1920-ban, amikor a női kereskedők százalékaránya 1,2%-ra emelkedett, de ez az arány 1925-re már újra 0.7%-ra esett vissza.

Ha tehát a dolog mélyére nézünk, összefoglalólag azt mondhatjuk, hogy a női keresők abszolút számában mutatkozó emelkedés dacára — a növekedés általában megfelel a népesség szaporodási ütemének és a keresőképes korban lévő nőkhöz való viszonylatban csupán néhány foglalkozásban szaporodtak meg a női keresők nagyobb mérvben a férfi keresőknél. A székesfőváros lakosságának foglalkozási adataiból pedig máris megállapítható, hogy a nők az iparban és a kereskedelemben visszahúzódnak, a szellemi pályákon pedig a férfiakhoz viszonyítva — egyes különleges női foglalkozástól eltekintve — a női kereső munka emelkedése általában szintén igen kicsiny. Valójában elsősorban arról van szó, hogy a nők csupán új foglalkozásokban keresnek elhelyezést, amint a házicselések számarányában 1910—1920 között beállott változás is mutatja. Hogy a változás lényegét megértjük, csak emlékezzünk arra, hogy régen a nők rendszeren dolgoztak a földalatti bányamunkákban is és hogy ma a racionalizált vegyi ipar — amely 50%-ban betanított női munkásokkal dolgozik — rengeteg női napszámot és azelőtt mezőgazdaságban alkalmazott tanulatlan nőt vont magához.

DE HA EL IS FOGADNÓK, hogy a női munka térhódítása komoly versenyt jelent a munkapiacra a férfinak és így a munkanélküliség okai között komoly tényezőként szerepel, a női kereső munka korlátozására irányuló törekvések akkor sem volnának keresztülvihetők. A társadalomgazdasági viszonyok kényszere, amely a nőt a családból kiemelte, ma még nagyobb hatóerő, mint a világháború előtti években» vagy a világháború alatt és a nőknek a kenyérkereső pályákról való visszaszorítása csak fokozná a család nyomorúságát, amely ma a nő keresetére rá van utalva. Kétségtelenül igaz, hogy ha a nő a család keretében működik, mint anya, vagy mint a háztartás vezetője és a családi élet őrzője, — a fogyasztás helyes beosztása, a szükséges háztartási cikkeknek kellő időben való beszerzése, stb. révén, tulajdonképpen gazdasági értelemben maga is kenyérkereső és produktív munkát végez. De az a tétel, hogy az anya, vagy a háztartás vezetőjének keresete nem szerez annyi jövedelem-többletet, mint a család elhanyagolása által szenvedett veszteség, csak bizonyos létminimumon felüli jövedelemmel bíró kereső kategóriákra bír érvénnyel.

Kiindulva abból, hogy a házasság nélküli kereső munkájának korlátozása családvédelmi szempontból mindenképp kívánatos (mert a nő valóban hiányzik az otthonból!), elsősorban lehetne szó a házasság nélküli kereső foglalkozásának a korlátozásáról. Nézzük, hogy ez lehetséges-e és keresztülvihető-e a házasság nélküli kereső munkájának az eltiltása?

Magyarországon az 1920. évi népszámlálás szerint 1,127.615 kereső nő közül férjhezett (házasság) volt 21.9%, azaz 238.652. (Jóval kevesebb, mint pl. Németországban, ahol az 1925. évi népszámlálás szerint 12.5 millió női kereső közül 28.7% volt házasságban.) Az összes házasság nélküli keresőknek kb. 70%-a (számszerűen 165.413 nő) az östermelésben, 15.470-a ipari foglalkozásokban és 4.8%-a a szabad foglalkozásokban és a közszolgálatban folytat kereső munkát. Ténylegesen szellemi női kereső van 42.492 (a férfi szellemi keresők 22%-a). Ebből házasságban volt 9.579, azaz 22.5%. Legnagyobb önálló foglalkozási kategória itt a tanügyi, amelyben 29.240 kereső közül, 12.737 a nő. Ez utóbbiak közül 3.823 azaz 30% házasságban. Budapesten a kereső nőknek mindössze 12%-a házasságban. Meglehetősen magas a közszolgálatban és a szabad foglalkozásokban alkalmazott (5.744) kereső nő közül a házasság nélküli keresők aránya, 25.1%, ezt azonban főleg alsófokú tanszemélyzet (34.4%), az altisztek és szolgák (39.6%) kategóriájába tartozó nők magas házassági arányszámai okozzák. A székesfőváros 1.556 elemi iskolai tanítónője közül 1930-ban 40.2% (636) volt házasságban. Igen sok Budapesten a házasság nélküli kereső az iparosok (41.3%) és a kereskedők (48%) között is.

Kimutattuk, hogy az összes házasság nélküli kereső nőknek kb. 70%-a a mezőgazdaságban dolgozik, itt pedig a nők sem termelési okokból, sem mezőgazdasági népességünk általánosan rossz kereseti viszonyai miatt semmi esetre sem volnának kizárhatók a kereső munkából. A fennmaradó 30% — amely részben az iparos, részben a szellemi foglalkozásokban kereső házasság nélküli nőket érintene, olyan kevés (kb. 30.000), hogy a munkapiac szempontjából nem is igen jöhet számításba és ezek miatt az alább kifejtendő, nagy társadalmi hátránnyal járó korlátozásokat nem is volna érdemes bevezetni.

A legtöbb országban a tisztviselők és tanítók férjhezmenetele, illetve alkalmazása a kettős jövedelem szempontjából bizonyos korlátozásoknak van alávetve (így Németországban 1923 óta), egyes

rikító esetek azonban abszolúte nem alkalmasak a tényleges helyzet megítélésére és általában elfogadhatjuk, hogy ahol ma a házas nő dolgozik, ott kényszerítő körülmények forognak fenn, sok esetben pedig nemhogy káros volna a kereső nő munkája a család szempontjából, hanem egyenesen ez teszi lehetővé a családi kötelek fenntartását. Ez az eset áll férfi különösen a csökkent keresőképességű (rokkant, stb.) férfiak esetében. A házas kereső nők szociális viszonyainak közelebbi megismerésére módot nyújtó statisztikai felvétel minden bizonnyal feltárná, hogy a házas kereső nők jövedelmére általában mennyire rá van utalva a család, de bizonyítja ezt az a szomorú tény is, hogy még a 60 éven felüli női népességünknek (amelynek száma 368.651) kb. 30%-a is, azaz 108.930 nő mint kereső szerepel a foglalkozási statisztikában. Nyugodtan el lehetne tiltani a férjes nők kereső munkáját abban az esetben, ha a bár- és munkaviszonyok minden felnőtt kereső férfi számára lehetővé tennék a családalapítást, illetve a család fenntartását a családjára hozzákeresete nélkül, vagy ha megvalósítanák a családi bérrendszert, mint pl. Franciaországban, ahol 1932. május óta a szociális bért az összes munkavállalatokba kötelezőleg bevezették és emellett a többgyermekes családok még állami támogatásban is részesülnék. (Ezek figyelembevételével kevésbé tűnik fel szociális igazságtalanságnak a kereső női munka bizonyos korlátozása Franciaországban.)

A házas nők kereső munkájának fenntartása mellett felhozott az az érv, hogy bizonyos foglalkozásokban (pl. orvosi, pedagógiai stb.) előnyt jelent az, hogy ha az illető foglalkozásokban gyermekkel bíró házas nők nyernek alkalmaztatást, véleményem szerint nem helytálló (eldöntése különálló szociológiai feladat volna), de az bizonyos, hogy a legújabb időkben a nő kereső foglalkozása a házasságkötés szempontjából nemhogy akadályt, hanem előnyt jelent, mert éppen a házastársak közös munkája képezi a családalapítás vagyoni alapját és a férjes nők munkájának eltöltése csak a vadházasságok számát növelné. A korlátozás magángazdasági okokból tehát még a házas kereső nőknél sem lehetséges, de még abban az esetben is, ha ez gazdasági okokból lehetséges volna, nagy kérdés, hogy a társadalmi haladás és a közélet szempontjából nem volna-e káros a nők visszaszorítása az otthonba? Igaz, hogy a nők nem képviselnék céltudatos közéleti politikát, kultúrát előbbrevivő csúcsteljesítményekre pedig általában, rendszerint csak saját testi szervezetük kárán vagy egyáltalán nem képesek, az azonban bizonyos, hogy a női munka ma, bizonyos munkáágakban és vonatkozásokban társadalmi közszükségletté vált és így a nők kiszorítása bizonyos pályákról köztékintetektől sem lehetséges. Ilyenek pl. a szociális munka, a betegápolás, az irodai segédmunka, a népművelés, stb., de bátran ide lehet sorozni még az őstermelésben végzett sokféle női munkát is. (Nálunk 3.828 betegápoló közül csupán 15.2% (584) a férfi.) Le kell azonban szögezni, hogy valójában kevés olyan foglalkozási ág van, ahol a nő — akár hajlama, akár alkata következtében — nélkülözhetetlen vagy jobb munkaerő volna, mint a férfi (a finom kezűt kívánó órák mindig férfi, a női szabók nagyrésze is), viszont az az ellenszenv, amit ma a női

mészáros, vagy női katona okoz, semmivel sem jogosultabb mint az, ami száz évvel ezelőtt a nőknek a gyárakba való bevonulásával szemben megnyilvánult.

De ha szigorúan vett bér munkákban a kereső munkától való eltiltás — figyelmen kívül hagyva most a gazdasági következményeket, nem is járna hátrányos következményekkel, a foglalkozásukkal jobban összenőtt, a hivatásérzettel dolgozó intellektuel pályákon a korlátozás — nyilvánvaló igazságtalansága mellett — óriási társadalmi hátrányokkal is járna. A nőknek a kenyérkereső pályákról való kiszorítása törvényszerűleg vonná maga után a nő önállóságának és társadalmi egyenjogúságának csorbulását és ez, valamint tettkészségüknek paragon hevertetése — mert a családi élet tartalmának szűkülése letagadhatatlan — lélektanilag is alig kiegyenlíthető károkat okozna. Amennyire tehát ez a szövevényes kérdés e rövid tanulmány keretében egyáltalában áttekinthető, az előzőkből azt a következtetést kell levonnunk, hogy a női munka társadalmi, gazdasági és társadalomlélektani okokból el nem tiltható.

LÁSSUK MOST, hogy mit jelentene a nők elbocsátása a kereső foglalkozásokból a munkapiac szempontjából? Az alábbi indokok alapján azt kell következtetnünk, hogy a női munka eltiltásától a munkapiac tehermentesítését sem várhatjuk:

1. A női munka legnagyobb része olyan munkafajokra esik, amelyek a férfiak számára, már a nagy bérkülönbség miatt is, nem igen jönnek tekintetbe. A női munkanélküliség csökkenése, illetve a férfiénál kisebb volta jó részben a textiliparok fellendülésének a következménye.

2. Az elbocsátott nők helyébe, tehát csaknem mindig olcsóbb (ennek okait vizsgálni most nem ide tartozik) bérrel dolgozó nő és nem férfi kerülne.

3. Esetleg az üzem csökkentését vagy megszűnését jelentené a nők elbocsátása.

A fenti megállapítások erejének bemutatására bizonyítékul szolgálhat az a mozgalom, amelyet az érdekeltek indítottak az 1928. évi V. t.-c. végrehajtásának a fonó- és a szövőiparban való felfüggesztése érdekében azzal az indokolással, hogy a törvény végrehajtása (a nők éjjeli munkájának tilalma) a textilipari vállalatok versenyképességét csökkenti.

4. Ha a házonkívüli kereső foglalkozásból elbocsátott nők visszerülnek a háztartásokba, kénytelenek lesznek *a)* elbocsátani a háztartási alkalmazottakat, ami újra rontja a munkapiacot, vagy *b)* a nők nagyrésze kénytelen lesz kéziipari foglalkozást keresni és rövid időn belül jelentkeznék az otthoni munka bérlenyomó hatása, vagy *c)* a női munka korlátozása, illetve a nők kizárása a kereső munkából csak kedvezőtlenebb vagy éppen nem kívánatos kereseti ágak karjaiba kergetné a nőket és sem a családnak, sem a gyermekeknek nem adná vissza az anyát, mert az kénytelen máshol keresni munkát és megélni.

Igy állván a helyzet, nem is próbáltunk számításokat végezni arra vonatkozólag, hogy a nők elbocsátásával mennyi munkanélküli

férfi volna munkába állítható, nem említve azt, hogy magának a munkapiacnak az átszervezése és kényszerrendszabályok keresztülvitele olyan sok pénzbe kerülne és olyan adminisztrációs nehézségekbe ütköznek, amelyek messze felülmúlnák a várható eredményeket.

A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a női munka korlátozására, vagy eltiltására az 1922. évi XII. t.-c. 57. §. d) pontja Magyarországon törvényes lehetőséget is nyújt a kereskedelemügyi kormánynak, de alig hiszem, hogy mélyreható korlátozásokra az összes országok együttes akciója nélkül, tehát nemzetközi egyezmény nélkül a momentán helyzet súlyossága ellenére sor kerülhetne. De a női munka korlátozására vonatkozólag — bár a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kb. egy év óta külön szakbizottságok útján tanulmányoztatja a kérdést, mindezeig nem is alakult ki egységes álláspont. A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége állást foglalt a nőknek (beleértve a férjes nőket is) a kereső pályákról való kizorítása ellen.¹

Németországban a parlamenti szociáldemokrata frakció által az álláshalmaz megszüntetése tárgyában 1930-ban benyújtott javaslat nem tartja lehetségesnek a házas női keresők munkájának korlátozását, míg a munkanélküliség leküzdésére alkalmas teendők megvizsgálása céljából Brauns volt birodalmi munkaügyi miniszter elnöklete alatt működő német szociálpolitikai szakbizottság 1931. áprilisában közzétett javaslatában a férjes tisztviselőnk és tanítónők alkalmazásának végkielégítés melletti megszüntetését ajánlotta. Ugyancsak a házas tisztviselőnk kereső munkájának korlátozása érdekében nyilatkozott a Reichs-Wirtschaftspartei a birodalmi gyűléshez 1930. évi december hó xx-én benyújtott határozati javaslatában. (Arbeit, 1931.4. füzet, 253. old.) A tisztviselőnk jogállása tárgyában 1932. évi május hó 30-án kiadott német birodalmi törvény felhatalmazást ad a birodalmi női tisztviselőnk végkielégítés melletti elbocsátására, ha férjük biztosított jövedelemmel, vagy állandó állással bír. A birodalmi posta a törvény alapján összes női tisztviselőitől vallomást kért be vagyoni helyzetük felől és ezeket most vizsgálja felül az elbocsátás szempontjából. (Soziale Praxis, 1932. 33-ik füzet.) Olaszországban, ahol egy 1929. évi június hó 6-án kelt törvény alapján úgy az állami, mint a magánhivatalokban, előnyben részesülnek a házas, illetve nők alkalmazottak, egy 1931. évi törvény szigorúan megtiltotta, hogy a magánvállalatok női alkalmazottjainak és tisztviselőinek férjhezmenetelük kapcsán vagy e miatt felmondjanak. Angliában eddig a férjes nők elbocsáthatók voltak, és csak ez évben nyújtotta be a kormány az ú. n. Married Wome Teachers' Employment Bill-t, amely a férjes tanítónők elbocsátását megtiltja. Lengyelországban 1931 óta férjes nő nem lehet köztisztviselő és az összes férjes nőket elbocsátották a közszolgálatokban. Franciaországban Párizs város tanácsa a nőknek a szegényügyi igazgatásban való alkalmazását akként korlátozta, hogy az alkalmazottaknak csupán egy harmada lehet nő. A francia Nemzeti Bankban csupán irodai segédszolgálatra lehet nőt alkalmazni. Az Egyesült Államokban és Kanadában szintén korlátozni akarják a nők alkalmazását. Ausztrália pedig még a házas nők otthoni háziiparszerű foglalkozását is eltiltani szándékozik.

Amint az előbbiekből kiténik, a gazdasági kényszerrel és a megváltozni készülő társadalmi szervezet erejével szemben hiábavalók a női munka eltiltására irányuló törekvések, aminthogy megelőzőleg nyilvánvaló egészségügyi és szociális ártalmi címén sem sikerült a női munka terjedelmét nagy mértékben csökkenteni, de a kettős jövedelem csökkentésére máris többirányú lehetőség merült fel, így nálunk az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak további csök-

¹ Die Gewerkschaften müssen es aber ablehnen, einen grundsätzlichen Kampf gegen die Erwerbsarbeit der verheirateten Frau zu führen, deren Ursache, besonders in der Gegenwart, häufig die Notlage der Familie ist. (Soziale Praxis, 1930. 15. füzet, 364—365. oldal.)

mentése tárgyában intézkedő 3.000/1932. M. E. sz. rendelet 13. §-a a közszolgálati alkalmazású házastársak egyik lakbérére vonatkozóig 50%-os csökkentést rendelt el. Talán, ha a gazdasági viszonyok javulása esetén, vagy a racionalizáció és a bérpolitika útján kedvezőbb helyzetben lesz a férfi kereső, akkor csökkenthetővé válik a női kereső munka mai terjedelme. Mindenesetre vannak bizonyos társadalompolitikai eszközök (pl. a nők éjjeli munkájának a megtöltése, a veszedelemes ipari foglalkozásokban való további korlátozás, nagyobb munkaszünetek bevezetése, stb.), amelyek a nők alkalmazását kevésbé kívánatosá, illetve irremediálissá teszik. Ezek közvetve elősegíthetik a női munkaerőnek a munkapiacról való elterelését, de véleményem szerint mint azonnal igénybe vehető remedium egyedül az jöhet tekintetbe, hogy a munkahelyek betöltésénél a szociális viszonyokat egyénekenként figyelembe veszik.

A szociálpolitika sürgős és legközelebbi feladata volna, hogy a nők pályaválasztása és munkaközvetítése a gazdasági és társadalmi élet strukturális változásainak megfelelőleg megszerveztessék.

Egyébként a női kereső munkának az ipari és szellemi foglalkozásokban vázolt kialakulásából már látszik, hogy a számszerű emelkedés dacára a nők a nem női jellegű ipari foglalkozásokban háttérbe kezdenek szorulni és a tanulatlan munkáktól elfordulva mindinkább bizonyos körülhatároltabb pályák felé fordulnak. A szociálpolitika legközelebbi feladata volna, hogy a nők pályaválasztása és munkaközvetítése a gazdasági élet strukturális változásának megfelelően megszerveztessék és a nők figyelmébe bizonyos, női jellegű, megfelelő élet-tartamot és szociális életminimumot nyújtó munkaterületek és foglalkozások felé irányítottassék.

GORTVAY GYÖRGY